

הפרדס של ר' אליהו דושניצר/ ח. אפיק

בספר המרתק והחינוכי כל-כך "שאל אביך ויגדך", מתוך אוצרותיו של המגיד הירושלמי רבי שלום שבדרון זצ"ל (שגיסו, הגאון רבי אברהם דב אויערבאך זצ"ל נפטר השבוע), קראנו את הסיפור הבא: בן היה לרבי אליהו דושניצר, ר' אשר שמו, שקיבל נדוניה לנישואין, פרדס פרי בפתח תקווה. מצב הפרדסים היה קשה וההוצאות היו גדולות על ההכנסות. כך שאביו הגה"צ רבי אליהו זצ"ל עמד ורכש מבנו את הפרדס. הבן נסע לאמריקה ור' אליהו נשאר עם הפרדס ועם הוצאותיו הגדולות. ר' אליהו לקח הלוואות רבות לתיחזוק הפרדס וליבו מר עליו. הוא פונה לגדולי וצדיקי ישראל ומתחנן שיברכו אותו שיצליח למכור את הפרדס.

כעבור זמן הגיע אל ר' אליהו מתווך, מוביל יהודי אמריקאי החפץ לקנות פרדס. השניים נסעו, יחד עם המתווך, לאזור הפרדס, ור' אליהו מתחיל לשוחח עם הקונה הפוטנציאלי ולהסביר לו את כל ה... חסרונות של הפרדס. הוא מנה את כל החסרונות בפרוטרוט אחת לאחת. גילה לו שעץ פלוני רקוב ומסביב לעץ השני יש ערימת אבנים המפריעה לגידולו. המתווך קפץ ורגז, אך רבי אליהו סבר שעליו להיות אדם אמיתי ולא להונות חלילה את הקונה, וכך מנה הוא את כל החסרונות אחת לאחת.

בתוך השיחה מתנהלת, שלף האמריקאי מכיסו בקבוק קטן של תרופה והוא הסביר לר' אליהו שהתרופה נועדה למניעת מיחושי לב. ר' אליהו מרים את ידיו ומודיע: "אתה חולה לב. לא תוכל לנהל את תיחזוק הפרדס. אני לא מוכר לך את הפרדס. זה מסוכן בשבילך".

הקונה משתומם. "אני כן רוצה לקנות! מה אכפת לך?", אך ר' אליהו דושניצר מסרב בתוקף: "אתם חולים ואני לא רוצה לסכן את בריאותכם. שיהיה לכם רפואה שלמה, אך את הפרדס אני לא מוכר לכם..."

כעבור מספר שנים נודמן רבי שלום שבדרון לתל-אביב, שם פגש הוא את ר' אליהו. הצדיק ניגש לר' שלום ומבקש ממנו טובה. "חברי מהישיבה פתח לא מזמן תלמוד- תורה לילדים בירושלים, ובזמנו ביקשתי ממנו שילדי החיידר שלו יתפללו בסוף הלימודים כדי שאצליח למכור את הפרדס. אך כנראה הוא שכח מזה, בגלל רוב טרדותיו. על כן אבקש שתלך ותזכיר לו את העניין, אם תוכל".

ר' שלום שבדרון שאל: "מהיכן הרב יודע בכיור שמנהל החיידר שכח לבקש מהתלמידים להתפלל על הפרדס?"

ור' אליהו השיב בבטחה: "מה פירוש כיצד אני יודע?! הלא עדיין לא מכרתי את הפרדס. אז בוודאי שהם לא התפללו על זה!"...

ר' שלום שבדרון, שהכיר זה מכבר את צידקותו של ר' אליהו דושניצר, מיהר לשוחח עם מנהל הת"ת, שאכן אישר מיד שכל העניין נשכח ופרח מזכרונו. "אני בדרך לבנק, אך כעת אעזוב את הכל וארוץ לתלמוד- תורה, לבקש מהילדים להתפלל שר' אליהו ימכור את הפרדס". ולא יאמן. כעבור שבוע ימים בלבד מכר רבי אליהו את הפרדס. ויהי לפלא.

האילנות", מספר האיש שמעבר לקו, "הבעיה היא שהאילנות שייכים לחילוני שעובד בשמיטה. האם אפשר לברך על אילנות כאלה את הברכה?"

השואל שאל שאלת חכם, כיוון שישנן דעות בהלכה, כדעת המהר"י חגיז ועוד, הסוברות שאילן שניטע בעבירה נגד רצון הקב"ה, אין לברך עליו את ברכת ההודאה לאילוקים, למרות שפרותיו מותרים לאכילה מצד ההלכה. האחרונים דנו האם מברכים על עץ ערלה, שאינו אסור בעצם עצמותו אלא שהתורה רק אסרה ליהנות ממנו- 3 שנים. רבי עקיבא איגר מסתפק בדבר וה"חוות יאיר" נוטה לאסור. ומה עם אילן שמיטה? בספר "מעשה חמד" כתב שאין לברך על אילנות שנעבדו באיסור שביתת שביעית, אך בשם רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל מובא שאין כל חשש לברך על אילנות אלו, כיוון שהאיסור אינו בגוף העץ ומטעמים נוספים.

ברכת החמה או ברכת האילנות?

רבים מגדולי ישראל, וביניהם הסטייפלר הקדוש זצוק"ל והגרש"ז אוירבך זצוק"ל, נהגו לברך ברכת האילנות בראש חודש ניסן מיד לאחר התפילה. הסטייפלר בירך על האילנות גם בשבת קודש ולפני הברכה (כמנהגו בכל ברכת ברכה) הקפיד לרחוץ את ידיו. הגאון הסטייפלר אמר גם כי ברכה זו מסוגלת להוספה ביראת שמים.

בשנת תשמ"א נערך מעמד ברכת החמה, היוצאת אחת ל- 28 שנים (כמו בשנה הבאה, שנת התשס"ט, בה נברך את ברכת החמה), והסטייפלר זצוק"ל הסתפק אם כדאי לברך את ברכת האילנות, שהיא תדירה יותר ונוהגת אחת לשנה, או שעדיף לברך "ברכת החמה", שהיא ברכת "עושה מעשה בראשית", שמברכים אותה אין ספור פעמים בשנה. בנו של הסטייפלר הקדוש, הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, הוכיח מדברי הגמרא בסוכה (דף נ"ו עמוד א'), שם מובא שברכת הזמן תדירה יותר מסוכה למרות שברכת הזמן הרגילה (ברכת שהחיינו) נאמרת על מצה או פרי חדש ולא על סוכה. מכאן הוכיח הגר"ח קנייבסקי שליט"א שעדיף לברך קודם את "ברכת החמה" (היינו את ברכת "עושה מעשה בראשית"), לפני שמברכים את ברכת האילנות. הדבר עורר פולמוס הלכתי- תורני רחב כדרכה של תורה. הגרמ"מ שולזינגר

ברכה בישראל, ברכה באפריקה/ הרב ש.ב.ג.

ר' ש.ד., איש עסקים מאלעד, בירך את "ברכת האילנות" בראש חודש ניסן בשנה שעברה. כעבור חצי שנה נסע ר' ש.ד. לביקור- עסקים בניגריה, בירת היהלומים, שם פורחים העצים ומלבלבים בחודשי אלול ותשרי. הנוסע הסתפק האם כעת, כשהגיע למקום בו פורחים האילנות בתקופה אחרת של השנה, עליו לברך שוב את "ברכת האילנות".

הגר"נ גשטנער שליט"א נדרש לשאלה והוא פסק שכיוון שהיהודי בירך כבר בחודש ניסן ברכה זו, שוב לא יברכה שנית באותה השנה. גם הגר"מ שטרנבוך סובר שאין צריך לברך שוב, אך ישנם שנהגו לבקש מאדם אחר, שעדיין לא בירך את הברכה, שיוציאו ידי חובה מחמת הספק.

הגר"נ גשטנער מתייחס גם לשאלה מעניינת נוספת, והיא האם אפשר לברך ברכת האילנות על עץ חרובים, שמצמיח פירות רק כעבור שבועים שנה (תענית כג, א) או לאחר שלוש שנים (ראה בכורות ח, א). הוא פוסק שאפשר לברך על אילן זה ללא כל חשש, כיוון שמה אכפת לנו מתי נהנה מפירותיו. בייחוד שלפי המציאות שכיום, פירות החרוב צומחים מהר כיתר העצים והטבע השתנה בעניין.

ונסיים בדברי הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות ק"צ): "יש בברכה זו תיקון גדול. ראשית, יש בה אמונה בהקב"ה שברא הכל, וכן על פי סוד יש בזה תיקון לנשמות המגולגלים. ובירושלים עיר הקודש ראיתי מובילים את התשב"ר למקום שיש גינה עם אילנות ומברכים שם כולם יחד, ונאה המנהג ויאה לקדש שם שמים ולחנך את הנוער שכל הבריאה כולה יצירת הקב"ה".

פרח אחד, אך עדיף לברך על אילן עם פרחים רבים, ובראשם פרח כעין שושנה לבנה או אדומה. שנזכה ליהנות כולנו מנס הטבע הנפלא של בורא העולם, להודות לו ולשבחו מרוב טוב ואושר.

שליט"א דחה את הראיה והגר"ח קנייבסקי לא הסכים לדחייתו. צורבים צעירים הגיבו ודברי התורה נישאו ברמה. (הפולמוס פורסם בקובץ "חידושי תורה" שיצא באותם הימים ובספר "מעשה חמד". עיינו שם).

ולסיום, מספר הלכות מעניינות: אדם שפריחת האילנות גורמת לו לאלרגיה, כתבו הספרים שביכולתו לברך על הלבוב, כיוון שסוף סוף נהנה הוא מפירות העצים עצמם ומריחם של הפרחים.

אם בבית הכנסת, בו מתעדים לצאת כעת לברך את ברכת האילנות יש ברית מילה, מלים קודם את התינוק, מפני שמצוות המילה תדירה היא יותר. גם אדם שיש לו שיעור קבוע לאחר התפילה, לא יבטלנו כדי לצאת לברך ברכה זו, ובוודאי כך צריך לנהוג כשמדובר בשיעור "דף היומי" וכדומה, בו משתתפים רבים. אלא ילמדו קודם את חוקם הקבוע ויברכו רק לאחר הלימוד.

עדיף לברך ברכה זו על עצי בשמים (לשון הרב החיד"א בספרו עבודת הקודש), עדיף לברך על שני אילני מאכל (מנהג ירושלים ומנהג בגדד ועוד), ויש שנהגו לברך דווקא על פרחי רימונים (מנהג אלג'יר) או על פרחי שקדים (מנהג אלג'יר ועוד מקומות, וכן מובא בברכי יוסף), וכמובן שעדיף לברך על אילנות מלאים, נאים ומלבלבים ביותר (ישמח לב).

ניתן לברך את הברכה גם בלילה לאור החשמל, ובלבד שיראה את הליבלוב בבירור. מברכים את הברכה רק על אילני מאכל ולא על אילני סרק וגם לא על אילן שאינו מניב השנה פירות. גם באילן פירות, לא יברך אלא רק על אילן שיש בו פרח העשוי לגדול ולהיפתך לפרי. מברכים גם כשיש באילן רק

חבל הארץ במיוחד בלבילק מכירת בגדי נשים ייחודית ומעניינת

בדים איכותיים.

מידות - 38-44

המכירה תתקיים אי"ה בימים א'-ג'

בין השעות 20:30-22:30

• מחירים מיוחדים • הכמות מוגבלת

ברח' יהודה הנשיא 83/24 או בתיאום בטל' 9073251